

Oliver Twist

Charles Dickens

PŘEDMLUVA

Po jeden čas se považovalo za velmi hrubou a pohoršlivou okolnost, že jsem některé postavy na těchto stránkách vybral z nejzločinnějších a nejzvrhlejších vrstev londýnského obyvatelstva.

Poněvadž jsem při psaní této knihy neviděl jediného důvodu, proč by sedlina a spodina života (pokud její řeč neuráží sluch) neměla posloužit k účelu mravního ponaučení právě tak dobře jako jeho pěna a smetánka, odvážil jsem se víry, že se z řečeného Po jeden čas nevyklube Po všechen čas, ba ani Po dlouhý čas. Viděl jsem mnoho pádných důvodů k tomu, abych šel zvolenou cestou. Četl jsem o stovkách zlodějů - o podmanivých chlapících (povětšinou milých) s nabitou kapsou, bezvadně oblečených, výběravých v koních, smělých v chování, úspěšných v záletech, skvělých při zpěvu, při láhvi, při kartách i při kostkách, a vhodných kumpánech pro největší odvážlivce. Ale nikdy jsem ještě nenarazil (kromě u Hogartha) na žalostnou skutečnost. Případlo mi, že vylíčit bandu takových společníků v zločinu, jací mezi námi skutečně žijí, zpodobnit je v celé jejich zrůdnosti, v celé jejich mrzkosti, v celé špinavé bídě jejich existence, ukázat je, jací jsou vskutku a jak se s věčnou úzkostí plouží nejbahnitějšími cestičkami života s výhledem zakončeným, ať je již kroky zavedou kamkoli, velkou, černou, strašidelnou šibenicí - připadlo mi, že učinit to, by znamenalo pokusit se o něco, čeho je zapotřebí a co bude společnosti na prospěch. A učinil jsem to, jak jsem dovedl nejlépe.

Ve všech mně známých knihách, které o takových charakterech pojednávají, je spisovatel obestírán jistým půvabem a kouzlem. Dokonce i v Žebrácké opeře se zloději předvádějí, jako by vedli život celkem spíš hodný závidy než odsudku, přičemž si Macheath, se vším svým velitelským šarmem a vroucí oddaností překrásné dívky, jediného čistého charakteru ve hře, zasluhuje v očích mravně slabých diváků právě tolik obdivu a napodobování jako kterýkoli urozený pán v červeném kabátě, který si vykoupil, jak praví Voltaire, právo velet dvěma tisícům mužů a hledět v jejich čele smrti v tvář. Johnsonova otázka, stane-li se někdo zlodějem jen proto, že Macheath dočasně unikl šibenici, mi připadá bezpředmětná. Sám sebe se ptám, odradí-li někoho od zlodějské dráhy to, že Macheath je odsouzen k smrti a že existuje Peachum a Lockit - a připomenu-li si náčelníkův bouřlivý život, jeho okázalý zjev, ohromné úspěchy a velké zisky, jsem pevně přesvědčen, že nikdo, kdo takové sklony jednou má, si z něho nevezme sebemenší výstrahu ani nebude ve hře spatřovat nic jiného než květy sypanou a příjemnou cestu, vedoucí ušlechtilou ctižádost, během času, na tyburnský čakan.

Gay mířil svou vtipnou satirou vlastně na společnost všeobecně, a to způsobilo, že v nejmenším nedbal, jaký příklad v tomto směru staví, a vytyčilo mu to i cíle jiné a širší. Totéž se dá říci o skvělém a silném románu sira Edwarda Bulwera o Paulu Cliffordovi, který nelze poctivě považovat za dílo, které by tak či onak mělo nebo nemělo mít jakýkoli vztah k této stránce tématu.

Nuže, jaký ráz života tedy popisují moje stránky jakožto každodenní úděl zloděje? Jaké půvaby má takový život pro mladé a k zlému náchylné, jaká lákadla i pro nejprostomyslnější mladíky? Zde není bujných vyjížděk po měsícem zalitých vřesovištích, ani hýřivých radovánek v jeskyních nad všechno pomyšlení útulných, ani jediné vábné okrasy obleku, výšivek, krajek, holínek, červených kabátů s náběrkami, ani stopy po bravurní okázalosti a

volnosti, jež se od nepamětných dob lupičskému řemeslu přisuzují. Studené, deštivé, živlům vystavené půlnoční londýnské ulice, špinavé a zatuchlé brlohy, kde se tak tísní neřest na neřest, že tam není k hnutí, a kde hlad a nemoci jsou domovem, vetché hadry, které sotva drží pohromadě - kde v tom všem vězí jaká přitažlivost?

Existují však lidé založení tak jemného a útlocitného, že představu takových hrůz prostě nesnesou. Ne že by se instinktivně od zločinu odvraceli, nýbrž proto, že zločinné postavy, aby jim vyhovovaly, musí být, stejně jako jejich pokrmy, delikátně garnýrovány. Takový Massaroni v zeleném aksamitu je okouzující tvor, ale Sikes v barchetu je nesnesitelný. A paní Massaroniová, co dáma v krátkých sukýnkách a malebném kostýmu, je osobou vhodnou ke zpodobování na obrazech a pro litografické ilustrování líbivých kupletů, kdežto na takovou Nancy jako na stvoření v bavlněné kytli a laciném šátku se nesluší vůbec pomyslet. Je kupodivu, jak se ctnost odvrací od špinavých punčoch a jak neřest, snoubí-li se se stužkami a rozpuštěnými šatičkami, změní obdobně jako vdané dámy jméno a stává se romantikou.

Jelikož však k záměrům mé knihy patřila mimo jiné strohá pravda, i pokud jde o oblečení této (v románech) velmi vynášené čeledi, neubral jsem, takovým čtenářům k vůli, jedinou díru ve Ferinově kabátě ani jediný útržek papírové natáčky v Nancyiných rozčuchaných vlasech. Neměl jsem důvěru v útlocit, který nesnese pohled na ně. Nechtěl jsem zkoušet, obrátím-li některé takové lidi na svou víru. Necenil jsem si jejich mínění, ať dobrého či špatného, netoužil jsem po jejich pochvale, ani jsem nepsal pro jejich zábavu.

O Nancy se kdosi vyjádřil, že její oddanost k surovému lupiči se nezdá přirozená. A týmž dechem - poněkud nedůsledně, jak si troufám tvrdit - vyslovil druhou námitku proti Sikesovi, že je přehnaný, poněvadž zjevně nemá jedinou z oněch dobrých stránek, které se u jeho milenky vytykají jako nepřirozené. K této druhé námitce pouze poznamenávám, že podle mého soudu již na světě bohužel jsou otupělé a bezcité povahy, které vskutku propadnou zlu úplně a nevyléčitelně. Ale ať už tomu tak je nebo není, v jednom jsem si jist - že mezi námi existují takoví lidé, jako Sikes, kteří by, kdybychom je po stejně dlouhou dobu a za stejného běhu okolností bedlivě sledovali, ani sebemenším činem neprojevili sebeslabší známku lepší povahy. Zda v nitru takového člověka odumřel všechen jemnější lidský cit, nebo zda pravá struna, na kterou je nutno uhodit, zrezivěla a těžko ji lze nalézt, to si rozhodnout netroufám, že se však skutečnosti mají, jak je uvádím, tím jsem si jist.

Nemá smysl diskutovat, zdají-li se chování a charakter toho děvčete přirozené nebo nepřirozené, pravděpodobné nebo nepravděpodobné, dobré nebo špatné. Jsou pravdivé. Každý, kdo tyto truchlivé stíny života pozoroval, to musí vědět. Od prvního okamžiku, kdy ta bědná ubožačka vstoupila na scénu, až do chvíle, kdy spočinula zkrvavělou hlavou na lupičových prsou, není ani jediné slůvko nadsazené nebo přeumělkované. Je to doslova svatá pravda, poněvadž to je pravda, kterou v takových zkažených a bídnych srdcích ponechává Bůh, jediný dosud zbývající ždibeček naděje, poslední krůpěj čisté vody na dně býlím zamořené studně. Slučuje v sobě nejlepší i nejhorší stránky naší lidské povahy, většinu jejích nejšerednějších rysů a špetičku těch nejkrásnějších, je to protiklad, nesrovnalost, zdánlivá nemožnost - ale je to pravda. Jsem rád, že o tom někdo pochyboval, poněvadž v té okolnosti bych našel dostatečné ujištění (kdybych nějaké potřeboval), že to bylo nutno vyslovit.

V roce jeden tisíc osm set padesát vzbudil jeden radní v Londýně úžas veřejným prohlášením, že Jakubský ostrov neexistuje a vůbec nikdy neexistoval. Avšak Jakubský ostrov existuje dál (dosud jako vpravdě zlopověstný okrsek) i v roce jeden tisíc osm set šedesát sedm, ačkoli zatím doznal zlepšení a mnoha změn.